

Marko Vojnović
RAZVOJ I REVOLUCIONARNA BORBA
OMLADINSKOG POKRETA U NOVOM SADU

Urednik
Zoran Kolundžija

Marko Vojnović

RAZVOJ
I REVOLUCIONARNA BORBA
OMLADINSKOG POKRETA
U NOVOM SADU

PROMETEJ
Novi Sad

Ovu knjigu posvećujem mojoj supruzi Olgi Olji Vojnović, roda češkog, crkvenog imena Rozalija Kropaček, koja mi rodi sinove Ivana, filozofa, i Miljana, doktora pozorišnih i filmskih umetnosti, predavača na Akademiji umetnosti u Novom Sadu

SADRŽAJ

I.	RAZVOJ I REVOLUCIONARNA BORBA OMLADINSKOG POKRETA U NOVOM SADU	11
	UVOD.....	11
	FENOMEN SAVEZA KOMUNISTIČKE OMLADINE JUGOSLAVIJE – SKOJ-a.....	13
II.	NARODNA OMLADINA JUGOSLAVIJE.....	19
	RATO DUGONJIĆ I MIKA TRIPALO	23
	TOMISLAV BADOVINAC.....	24
	VLADIMIR VLADA MAKSIMOVIĆ.....	26
	ĐORĐE ZLIČIĆ I SONJA MARINKOVIĆ – SINONIMI SKOJ-a I REVOLUCIONARNE BORBE U VOJVODINI I NOVOM SADU	30
III.	SLOBODAN NOVI SAD, RAZRUŠEN, KRVLJU NATOPLJEN	43
	ALIMPIJE POPOVIĆ – PRVI PREDSEDNIK NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA.....	45
	TODOR TOZA JOVANOVIĆ	49
	BORIVOJ BOŽA MELKUS.....	50
IV.	NARODNA OMLADINA PEDESETIH GODINA – POLITIČKA ORGANIZACIJA ZA IZAZOVE NOVOG VREMENA.....	55
	MILAN PRODANOVIĆ ŠVABA	55
	VUKAŠIN KEŠELJ	55
	ŽIVAN ŽIKA BERISAVLJEVIĆ.....	56
	MILAN KNEŽEVIĆ.....	58
	MILAN NOVKOVIĆ.....	59
	MILETA RADOVANOVIĆ.....	61
	DRAGO ČEROVIĆ I ILIJA DREZGIĆ.....	62
	IVAN IVICA ĐERMANOV	64
	BRANKO MILOŠEVIĆ BRALE.....	67
	ŽIVAN ILIJIN ŽICA.....	68

DUŠAN PRODANOV	69
DOBRILLO MATIĆ	70
FRANJO GOSARIĆ	72
LJUBO BOGUT	74
MOMČILO MOMO RADUNOVIĆ	80
V. POGUBNI NACIONALŠOVINIZAM	87
NIKOLA PAVLOVIĆ	90
DARKO KOTARLIĆ	93
MARKO VOJNOVIĆ, PREDSEDNIK GRADSKJE ORGANIZACIJE NARODNE OMLADINE	96
BRIGA O DOBROM I VREDNOM SREDNJOŠKOLCU	100
VI. KLJUČNE I VAŽNE AKTIVNOSTI	
OMLADINSKOG POKRETA	103
OMLADINSKE RADNE AKCIJE	103
PRVA KONFERENCIJA NESVRSTANIH ZEMALJA	105
TITOVA ŠTAFETA NA TRGU SLOBODE	106
TRIBINA MLADIH	111
PROSLAVA DANA PUNOLETSTVA	112
KULTURNO-ZABAVNI ŽIVOT, ZALJUBLJIVANJE I LJUBAVI	114
KULTURNO-UMETNIČKA DRUŠTVA	119
POSETA SAVEZU SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA	122
U AMERICI	124
IZGRADNJA SAMAČKIH STANOVA	124
KAMP FERIJALNOG SAVEZA – CENTAR IDEJNOPOLITIČKE EDUKACIJE	125
VII. BRILJANTNI RAZVOJ OMLADINSKOG POKRETA	127
PROF. DR MARIJA MAJA KLEUT – NAUČNIK, PEDAGOG, ČOVEK	128
ANDRAŠ ANDRIJA MARKOVIĆ MAJTENJI	132
ŽELIMIR ŽELJKO ŽILNIK	136
PROFESOR DR JOSIP ČIKOŠ	143
VIII. U MEDIJIMA	151
Miroslav Štajner: OMLADINAC O 23.000 OMLADINACA ..	151
Miroslav Antić: NA RUBOVIMA IZUZETNOG	157

IX. NARODNA TEHNIKA JUGOSLAVIJE.....	159
Miodrag Đukić – Dugi: NARODNOJ TEHNICI U ČAST....	159
ANĐELKO GLAVAŠEVIĆ	163
MARKO KOLUNDŽIJA – SEKRETAR NARODNE TEHNIKE.	166
TITO NIJE DOŠAO	169
X. CRVENI KRST	175
STRAHINJA GOBELJIĆ	177
PROFESOR DR BORIŠA VUKOVIĆ	179
XI. FERIJALNI SAVEZ.....	189
LJUBICA VRANEŠEVIĆ.....	189
Miroslav Mocko: MOJA SEĆANJA NA FERIJALNI SAVEZ JUGOSLAVIJE (FSJ)	190
XII. DVADESETA KONFERENCIJA SAVEZA OMLADINE NOVOG SADA	193
DOLAZAK NOVOG RUKOVODSTVA OTVARA NOVU ETAPU	195
Miroslav Vislavski: PETAR JOCIĆ, PREDSEDNIK GRADSKOG KOMITETA SAVEZA OMLADINE (1964–1967).....	195
Čedomir Keco: SAVEZ SOCIJALISTIČKE OMLADINE U NOVOM SADU 1974–1978.....	204
SVETOZAR GATARIĆ TOZA.....	214
RAJKO JOTANOVIĆ JOTAN.....	217
XIII. LEGENDARNA LETENKA.....	219
XIV. ZAVRŠNE NAPOMENE	221
XV. OPENS 2019. U BROJKAMA: PROŠLOST I BUDUĆNOST ..	223
LITERATURA.....	225
<i>Milan Livada:</i>	
Marko Vojnović: RAZVOJ I REVOLUCIONARNA BORBA OMLADINSKOG POKRETA U NOVOM SADU (recenzija)	227

I.

RAZVOJ I REVOLUCIONARNA BORBA OMLADINSKOG POKRETA U NOVOM SADU

UVOD

U savremenom svetu, veliki broj država nalazi se pred jednim od najvećih izazova – kako unaprediti prava mladih ljudi i podržati njihovo građansko i političko organizovanje. U demokratski uređenim zemljama, koje imaju razvijene institucije, mladi ljudi vrlo rado i masovno participiraju u njihovom radu, te se tako često nalaze u žiži društvenopolitičkog i privrednog razvoja svoje sredine. Postoje razni oblici organizovanja mladih, ali omladinskoj populaciji potrebna je i njena društvenopolitička organizacija, da bi mogla da ispolji prirodnu kreativnost, koju sa sobom, po prirodi stvari, mladi ljudi nose, kako bi brže sticali znanje u najširem smislu. To znanje postaje njihova glavna i najjača „alatka” u borbi za unapređenje i razvoj i ispoljavanje energije, sticanje iskustva i ostvarivanje interesa i želja, koji samu mladost krase ali za kojima ona često i vapi.

O ozbiljnosti shvatanja položaja i uloge omladine najbolje govori činjenica da se Generalna skupština Ujedinjenih nacija pozabavila omladinom te donela Rezolucija 2250 u kojoj se ustanovljavaju prioritete:

1. Proširiti glas mladih u unapređenju miroljubivog, pravednog i održivog sveta;
2. Podržati veći pristup mladih kvalitetnom obrazovanju i kvalitetnim zdravstvenim uslugama;
3. Podržati bolji pristup mladih pristojnom radu i produktivnom zaposlenju;
4. Zaštititi i unaprediti prava mladih ljudi i podržati njihovo građansko i političko angažovanje;
5. Podržati mlade kao katalizator mirovnog, bezbednog i humanitarnog delovanja.

Navodi se da je planeta Zemlja godine 2019. bila dom najbrojnijoj generaciji mladih otkad je sveta, sa 1.800.000.000 od ukupno 7.735.590.798 ljudi.

Komunistička partija je u svom ranom razvoju prepoznala značaj i ulogu omladine u revolucionarnoj borbi, te je podsticala razvoj omladinskih organizacija, dajući im značajno mesto u svim etapama te borbe. Poznato je, a to su istoričari nedavno u jednoj TV emisiji i konstatovali, da su vodeći lideri KPJ priznali da im je oslanjanje na SKOJ i angažovanje skojevaca u dizanju ustanka bilo gotovo presudno i odlučujuće. SKOJ je tada već imao petnaest hiljada članova, a Partija mnogo manje. Tako je Savez komunističke omladine u ratu postavio temelje na kojima se dalje razvijao Omladinski pokret, težeći i uspevajući da bude integralni deo uz Partiju u vođenju svih bitaka ratne i posleratne izgradnje i razvoja našeg društva.

Iznedrile su se revolucionarne maksime:

Nadvisimo roditelje da bismo im bili ravni!

Mi gradimo prugu, pruga gradi nas!

Upoznajmo zemlju da bismo je više voleli!

U ovoj knjizi, pokušao sam da na primeru Novog Sada, postavljajući događaje, naravno, u širi istorijski i društveni kontekst, prikažem empirijski, na praktičnim primerima, a pre svega govoreći o ljudima određenog doba, kako se razvijao omladinski pokret i kako smo kroz tu borbu ostvarivali vitalne interese omladine. Saznanja sam sticao kroz desetogodišnji profesionalni i amaterski rad u Narodnoj omladini, obavljajući rukovodeće dužnosti 1955. i 1966. godine. Bio sam predsednik Narodne omladine, odnosno Saveza omladine Novog Sada, te član Centralnog komiteta NO Srbije i njegovog predsedništva, u vreme kada su predsednici CK bili Dušan Mitević i Đoko Stojičić, te član Pokrajinskog komiteta i njegovog predsedništva, kada je predsednik bio Milan Knežević. Takođe sam bio i delegat na VI Kongresu NO Jugoslavije i dva kongresa NO Srbije. Naše strateško opredeljenje je bilo da Narodna omladina može uspeti u ostvarivanju svojih programa samo ako svojim aktivnostima deluje kao sastavni deo društvenopolitičke aktivnosti u razvoju i napretku naše zemlje, a nikako kao neka zabavljačka družina... Tako smo iznedrili dosta mladih ljudi koji su kasnije obavljali važne funkcije u državi, privredi, obrazovanju, kulturi, spoljnoj politici, novinarstvu, postajali profesori univerziteta i srednjih škola, ostvarujući briljantne karijere. Naše omladinke-brigadirke Fuada Stanković i Radmila Marinković Nedučin postale su rektorke novosadskog Univerziteta. Prikazom biografija, životnog puta dobrog broja onih koji su kroz revolucionarnu aktivnost u omladinskom pokretu sticali opšte iskustvo i znanje pokušao sam da prikažem šta znači i koliko je korisno kad se mladi ljudi, dok još uče i studiraju, bave društvenim poslovima. Na mnoge

od njih smo ponosni i zato ih stavljam na spisak onih nezaboravnih mladih i odvažnih znalaca, čestitih ljudi.

Sa ponosom ističem da je Novi Sad prednjačio u organizovanju mladih. Tako je u našem gradu 1866. godine osnovana Ujedinjena omladina srpska, u Habzburškoj monarhiji, na inicijativu bečkih društava koja su činili studenti i drugi mladi Srbi okupljeni u bečkom društvu „Zora”. Po sastavu i motivima formiranja, Ujedinjena omladina srpska bila je nacionalna organizacija, slovenofilska, a po svojim programskim načelima negovala je i univerzalne vrednosti, kao što su „prosvetom ka slobodi”, „sve na osnovu istine, a pomoću nauke”, gajeći svest o slavnoj prošlosti. Najistaknutiji članovi Ujedinjene omladine srpske bili su: Vladimir Jovanović, Jevrem Grujić, Svetozar Miletić, Jovan Jovanović Zmaj, Laza Kostić, Aleksandar Sandić, Nikola I Petrović, Marko Miljanov, Nikola Pašić, Moša Vrbica, Lazar Tomović, Vladimir M. Jovanović i Vladimir Bogišić – znamenite istorijske ličnosti srpskog roda.

Svi kasniji vidovi organizovanja omladine bili su usmereni na progresivna društva i političke organizacije koje su nastajale i svoju aktivnost ostvarivale u predratnom i posleratnom razdoblju. Omladina je rado svojim učlanjenjem i aktivnim radom prilazila i učlanjivala se u te organizacije. Znači, SKOJ, Narodna omladina, Savez omladine i drugi entiteti sa predznakom *mladi* ili *omladina*, imali su pogodno društvenopolitičko i istorijsko tlo. Zahvaljujući toj istorijskoj tekovini, rad naših organizacija bio je dobar, osmišljen i akciono angažovan, sa vidnim rezultatima u razvoju i napretku našeg grada, gradske zajednice i društva.

FENOMEN SAVEZA KOMUNISTIČKE OMLADINE JUGOSLAVIJE – SKOJ-a

Dvadeseti vek karakteriše izgradnja država i višepartijskih društava, pluralizam je odlikovao sve napredne nacije i zemlje. Tako je u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1919. u Vukovaru osnovana Socijalistička radnička partija komunista, da bi ubrzo promenila ime u: Komunistička partija. U težnji da ostvare što veći uticaj i ojačaju revolucionarnu borbu, njeni članovi inicirali su stvaranje omladinske organizacije. Na osnivačkom kongresu 10. oktobra 1919. formiran je Savez komunističke omladine – SKOJ. Za prvog sekretara izabran je tada već afirmisani omladinac u Partiji, Dragoljub Milovanović. SKOJ je ubrzo postao član Međunarodne komunističke omladine. Bila je to elitna omladinska organizacija u koju su primani mladi ljudi posebnih karakteristika, visokog moralnog kvaliteta, hrabrosti, vrednoće,

stalne težnje za sticanjem novih znanja, spremnosti na žrtvovanje. Morali su silno da veruju u komunističku ideju i izgradnju komunističkog sistema i poretka, kao svoj krajnji cilj. Već 1922, tzv. „Obznanom”, zabranjen je rad Komunističke partije i SKOJ-a. Počela je mukotrpana borba kroz ilegalni rad, koja traje sve do 1940. godine. U toj borbi, SKOJ-em su mudro i revolucionarno rukovodili njegovi sekretari. Tako je stvorene legenda o Sedam sekretara SKOJ-a, a to su: Paja Marganović, Janko Mišić, Pera Popović Aga, Josip Kolumbo, Josip Debeljak, Zlatko Šnajder i Mijo Oreški. Svi su oni stradali u ime svojih ideja, kao žrtve vladajućeg terora, hapšeni, mučeni i ubijani. Takođe, legendarni Ivo Lola Ribar na čelo SKOJ-a je došao 1940. godine. Organizacija je tada dobila novu, poletnu energiju.

Na prvom susretu sa skojevcima Tito im je rekao: „SKOJ je u ta teška vremena, 1932. i 1936, takođe pokazao da ga je nemoguće uništiti. Streljanjem, ubijanjem, glavnjačama, dugogodišnjom robijom. Krv poginulih omladinaca urodila je stotrukim plodom.”

Ivo Lola Ribar, od oca Ivana, vrhunskog intelektualca, građanskog političara koji je sa sinovima Ivom i Juricom odmah prišao Narodnooslobodilačkom pokretu, rođen je 1916. u Zagrebu. Školovao se u Ženevi, Parizu, a diplomirao je 1936. na Pravnom fakultetu u Beogradu. Za sekretara SKOJ-a biran je na Zemaljskoj konferenciji u Zagrebu, 1940. godine. SKOJ je tada već bio legalna politička organizacija i daleko se lakše radilo. Ojačao je organizaciono, a imao je već trideset hiljada članova. Partija sa Titom na čelu, pripremajući se za rat i socijalističku revoluciju, veliki oslonac i energiju imala je u redovima SKOJ-a. Lola je izabran za člana Vrhovnog štaba NOV-a i partizanskih odreda. U jeku Drugog svetskog rata Tito je uspostavljao kontakte sa antihitlerovskom koalicijom, te su Lolu odredili da predvodi našu delegaciju na sastanku sa štabom savezničke vojske u Kai-

Ivo Lola Ribar

ru. Kobnog 27. novembra 1943. godine, pri ulasku u avion na Glamočkom polju, neprijateljski meci iz protivničkog aviona pokosili su celu delegaciju. Tada je poginuo i Ivo Lola Ribar. Bio je to nenadoknadir gubitak za Partiju, SKOJ i ceo Narodnooslobodilački pokret. Lolini posmrtni ostaci su posle rata preneti i sahranjeni u grobnici Narodnih heroja na Kalemegdanu, u Beogradu. Proglašen je za narodnog heroja. Ivo Lola Ribar tako je otišao u legendu, postajući i ostajući sinonim za generacije mladih koje teže naprednijem društvu, društvu pravde i ravnopravnosti i koje su spremne da se za njega bore.

Kada je aprila 1941. godine okupirana Jugoslavija, Komunistička partija pvela je narod u oslobodilačku borbu. SKOJ postaje udarna pesnica i okosnica antifašističke borbe i revolucije. Svih trideset hiljada članova, nedovoljno obučenih i bez potrebnog oružja, ali hrabrih i spremnih da goloruki idu u boj, stalo je na branik otadžbine.

Ivo Lola Ribar strateški je gledao kako da okupi što više omladine, da organizuje i uključi u politički život partizanske odrede, te je SKOJ doneo odluku da se formira i druga politička organizacija. Iako u teškim ratnim uslovima, iz svih delova rasparčane i okupirane Jugoslavije sakupili su se delegati i 27. novembra 1943. u malom bosanskom gradu Bihaću održan je osnivački kongres. Tada je formirana nova omladinska politička organizacija, Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije – USAOJ. Ovaj savez objedinio je sve progresivne omladinske organizacije koje su postojale u republikama. Glavni zadatak sada se postavio pred SKOJ i USAOJ: mobilisati što više omladine i uključiti je u Narodnooslobodilačku borbu. Tradicionalna težnja naših naroda za slobodom i mržnja prema okupatoru, te idejno-politički rad na terenu doveli su do toga da se omladina počela masovno uključivati u NOB. U toku te borbe, omladinski pokret se brzo afirmisao kao značajan subjekt. Omladina učestvuje u svim segmentima NOB-a i socijalističke revolucije. Ona je činila tu masovnu bazu na koju se u ostvarivanju svoje oslobodilačke i revolucionarne linije i programa oslanjala Komunistička partija. Omladinci, a naročito skojevci, uvek su bili dobrovoljci ako je trebalo baciti bombu na neprijateljski rov, stražariti, pomoći gladnom narodu u zbegovima. Takvo vođenje i uključivanja narodnih masa u Narodnooslobodilačku borbu i dovelo je do oslobođenja zemlje, kada su 15. maja 1945. godine poslednji bojovnici, ustaše, četnici, Nemci i kvislinzi raznih fela napustili Jugoslaviju. Kraj rata SKOJ je dočekaao sa sto pedeset hiljada članova, a na bojnom polju ostalo je preko sto hiljada najhrabrijih i odanih skojevaca. Kroz SKOJ je prošlo četiristo hiljada mladih. USAOJ je dočekaao kraj rata sa milion i po članova. Treba napomenuti i to da je u rukovodstvima jedinica bilo često i dve trećine mladih, te se

tako kalila i oštrila revolucionarna kadrovska baza za sve ono što je uskoro došlo – za slobodu, obnovu i izgradnju zemlje.

Masovno učešće mlade generacije, predvođene SKOJ-em, te podvizi i hrabrost boraca omladinaca, a naročito skojevaca, često su bili opisivani, naročito u memoarskoj građi neposrednih učesnika. Ja ću ovde spomenuti samo jedan događaj prilikom Desanta na Drvar. Kada su Nemci skrojili plan da likvidiraju druga Tita i Vrhovni štab, krenuli su 25. maja 1944, sa velikim vazduhoplovnim i pešadijskim snagama, a za povod su uzeli Titov rođendan. Naše vojne jedinice, malobrojne i nesrazmerno slabije, nalazile su se u Drvaru, štiteći Tita i Vrhovni štab. Pitomci Vojne škole i goloruki skojevci odigrali su veliku ulogu i odbranili Tita, ulaskom u borbu prsa u prsa. Zadržali su do zuba naoružane protivničke padobrance, koji su bili toliko brojni da se nebo iznad Drvara zaplavilo od njihovih uniformi. Nebo se nije videlo, pričali su učesnici ovog događaja koji su pomogli Titu da se sa štabom izvuče iz Drvara i dokopa slobodne teritorije. Skojevci i borci padali su na drvarskim sokacima, pokošeni neprijateljskim rafalima. Tada je izginuo ceo Okružni komitet SKOJ-a, koji se tokom uličnih borbi zabarikadirao u svojoj zgradi, koja mu je na kraju postala i grobnica.

Omladinka, skojevka Nada Živković bila je učesnica te istorijske stravične epepeje, te smatram privilegijom da ovom prilikom kažem nešto o Nadi, našem neproglašenom heroju... Rođena je u porodici Živković, u

Nada Milašin sa drugovima partizanima (čija su nam imena nepoznata)

Dvoru na Uni. Porodica se doselila u Drvar kada je Nada bila još beba jer je otac Ljubomir dobio posao u fabrici drvne industrije. Tako ih je rat zatekao u Drvaru. Kao jedna od retkih koja je imala sreću da u toj istorijskoj bici učestvuje i da je preživeli, veoma je doprinela autentičnom tumačenju same bitke, elokventno pišući i govoreći o svemu. Nada Živković, potonja Milašin, imala je tek deset godina kada je rat počeo. Odmah su dopali logora, najpre otac, pa onda i Nada sa majkom. Posle nekoliko meseci izašle su iz zatvora, ali bivaju ponovo uhapšene, u znak odmazde za to što je otac Ljubomir otišao u partizane i pridružio se VI Krajiškoj brigadi.

Kad je 9. septembra 1943. kapitulirala Italija, mati Evica i skojevka Nada iz kninskog zatvora vratile su se u Drvar, tada slobodan grad. Nada je već bila završila osnovnu školu i dva razreda gimnazije, te su je smatrali za pismenu. SKOJ je organizovao sve mlade, te su se školovali i obučavali ratnim veštinama. Nada je sa dvanaest godina primljena u SKOJ. Govorila nam je da su je jako privlačile skojevske ideje, verovatno i zato što je već počela da se obrazuje i usvaja nova znanja. Kad je počeo Desant, omladinka Nada nalazila se u školi za šifrante, pri Vrhovnom štabu. U naletu aviona koji su nasumice bacali bombe, svi su se sklonili u jedan podrum, a potom se Nada sa majkom i nekoliko drugarica, jer ih je već dosta izginulo, dočepala jednog tunela blizu same Titove pećine. Po završetku Desanta domogle su se slobodne teritorije i Nada se obrela u štabu V Krajiškog korpusa, kojim je komandovao general Slavko Rodić. Petnaestogodišnja omladinka postaje šifrant u štabu korpusa i tu dočekuje oslobođenje Beograda. Nada Živković uskoro se obrela u Beogradu i postala šifrant pri Vrhovnom štabu, a potom i u Korpusu Narodne odbrane, poznatom kao KNOJ. Mlada skojevka banijsko-kordunskog soja, posle teške ratne golgote koju je preživela, poželela je da se školuje i demobilisana je 1947. godine. Upisuje studije na Hemijsko-tehnološkom institutu u Moskvi. Kada je došlo do raskida odnosa sa sovjetskom partijom i Staljinom, Nada se vraća u Beograd i nastavlja studiranje na Tehnološkom fakultetu, koji uspešno završava. Zaposlila se na Institutu za atomsku energiju u Vinči. Svoje usavršavanje nastavila je u Parizu, u Centru za nuklearno istraživanje i 1971. godine doktorirala u oblasti nuklearne energije. U Beogradu je na studijama srela Marka Milašina, rođenog u uglednoj bunjevačkoj porodici, u Subotici, i zasnovali su bračnu zajednicu. Pošto je Marko Milašin radio u diplomatiji, radni vek završio je kao karijerni diplomata. Milašinovi su u diplomatskoj službi proveli dosta godina, najpre u Parizu, pa u Alžiru. Zatim odlaze u Senegal, potom i u Gabon. Nadu sam upoznao u glavnom gradu Gabona, Librevilu. Naime, njen suprug Marko bio je imenovan za ambasadora SFRJ u toj zemlji. Marko i Nada bili su najcenjeniji u diplomatskom koru, a sa predsed-

nikom Omarom Bongom, kao i sa celim establišmentom Gabona, negovali su bliske diplomatske odnose. Budući da su naše firme, „Auto-put”, „Beograd” i ATRO „25. maj” već imale desetogodišnje iskustvo u izvođenju investicionih radova u ovoj zemlji, ambasador i njegova supruga to su veoma uvažavali, pogotovo zato što su od predsednika Bonga čuli lepo mišljenje o nama i našem radu. U to vreme, oko hiljadu Jugoslovena (čitaj: srpskih firmi) radilo je u Gabonu. U bračnom paru Milašin imali smo veliku pomoć i podršku, bili su to pravi ljudi na važnoj poziciji. Marko i Nada obilazili su naše radnike na terenu, gde su, po pravilu u džungli, obavljali teške poslove, a tamo su i stanovali. Primali su nas u svako doba u svojoj rezidenciji. Nada se inače bavi i pisanjem. Objavila je nekoliko knjiga, pre svega pesme i priče o Africi. Autorka je i jedne reportaže. Naime, jednom prilikom, konvoj se zaputio u džunglu, u pravu avanturu i Nada je zašla duboko u prašumu, u nameri da poseti jugoslovenske radnike i sa njima proslavi 1. maj – Praznik rada. Po dolasku u Srbiju, po isteku Markovog ambadorskog mandata, nastavili smo moja Olja i ja da se družimo sa Milašinovima, što i danas traje. Nažalost, Marko je preminuo marta 2017, u devedeset prvoj godini. Nada živi u Beogradu, okružena brigom porodice, kćerke Jelene, sina Ljubana i petoro unučadi.

Nada Milašin priredila je prijem za jugoslovensku koloniju u rezidenciji ambasadora SFRJ u Librevilu, u Gabonu, 1983.

II. NARODNA OMLADINA JUGOSLAVIJE

Proširiti glas mladih u unapređenju miroljubivog, pravednog i održivog sveta, zaštititi i unaprediti prava mladih ljudi i podržati njihovo građansko i političko angažovanje...

(iz Rezolucije Ujedinjenih nacija, 2018)

Društveni položaj i bavljenje omladinom, a naročito uvlačenje mladih u politiku i političko organizovanje, kroz istoriju, činilo je preokupaciju vladajućih klasa i njihovih političkih partija. Jer, kako je drug Tito govorio, narod koji ima ovakvu omladinu ne treba da se boji za svoju budućnost – misleći na *našu, svoju* omladinu u vreme njegove dominantne uloge u samoupravnom socijalističkom sistemu. Pokušaću da kroz razvoj Omladinskog pokreta pokažem kako se došlo do omladine za ponos.

Komunistička partija Jugoslavije u svom revolucionarnom razvoju bila je svesna i opredeljena da za svoj pokret, te sprovođenje komunističke ideje i stvaranje socijalističkog društvenog uređenja, angažuje što više mladih. Mladi su se učlanjivali u Partiju, ali to nije bilo dovoljno. Tako je posle stvaranja SKOJ-a kao avangarde doneta mudra odluka da se formira druga omladinska organizacija, ali bez ideoloških prefiksa i preterane ideološke obojenosti, kako bi bila privlačna za šire omladinske mase. Tako je osnovan Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije – USAOJ. Pošto je u ratu odigrao veliku ulogu u oslobađanju zemlje, sad je omladinski pokret valjalo prilagoditi obnovi i izgradnji porušene zemlje. USAOJ je 1946. promenio ime u: Narodna omladina Jugoslavije. Omladina se masovno učlanjivala u organizaciju, tako da je članstvo uskoro prešlo milionsku brojku. U raščišćavanju ruševina, obnovi kuća, fabrika, sela, organizovanju tečajeva za opismenjavanje, razvijanju oblika kulturnih aktivnosti, sporta, obezbeđivanju hrane u svim krajevima porušene domovine, jer je pretila glad i brojni drugi vidovi nemaštine, omladina aktivno učestvuje. Narodni front, potom Socijalistički Savez radnog naroda, objedinjavao je sve progresivne ljude, bez obzira na poreklo, naciju, ideologiju, sada sa jednom jedinom premisom, a to je bila spremnost da se učestvuje u obnovi i izgradnji zemlje. Narodna omladina, predvođena SKOJ-em, postaje

glavna okosnica za izvršavanje svih programa i ciljeva koje su pred njih postavili Partija i drug Tito. Narodna omladina uspostavila je i prilagodila svoju organizacionu strukturu vremenu obnove i izgradnje zemlje. Formirane su osnovne organizacije, aktivni, u svim preduzećima, školama, selima, rejonski u većim gradovima, te opštinski, rejonski i sreski komiteti, a na nivou republika i Jugoslavije centralni komiteti Narodne omladine. Kako se ubrzano razvijao svaki vid društvenog i privrednog života, obnove i izgradnje, omladinski pokret prilagođavao je svoju organizaciju. Tako je u decembru 1948. održan Kongres ujedinjenja Narodne omladine i SKOJ-a. SKOJ se zapravo utopio u NO i postao jedinstvena omladinska organizacija – Narodna omladina Jugoslavije. Za prvog predsednika izabran je Milijan Neorčić, koji je bio sekretar SKOJ-a. Do objedinjavanja omladinskih organizacija došlo je kada su prestali razlozi postojanja SKOJ-a kao avangarde, i Partija je energiju usmerila na objedinjavanje, organizaciono i svako drugo, kako bi se stvorio što širi i jači front uključivanja mladih u društveni i politički život. Ovim je postignuto da Narodna omladina kadrovski i organizaciono ojača, što je znatno uticalo na dalji razvoj i revolucionarnu borbu mladih. Neki posleratni postupci pojedinih skojevaca nisu bili prihvatljivi za šire omladinske mase. Ekstremno ponašanje u ime Partije i SKOJ-a išlo je ponekad dotle da su se skojevci u pojedinim sredinama nametali kao tutori, oni koji se za sve pitaju i svima komanduju. Bilo je neželjenih pojava, kao što je, na primer, prisilno šišanje mladih duge kose, sečenje uskih farmerica, tortura mladih na igrankama. Poneki su se uključivali i u akcije maltretiranja seljaka koji nisu mogli, a neki nisu ni hteli, da državi predaju svoj otkup žita i stoke. Oni i njihove porodice trpeli su ugnjetavanje koje su sprovodili debeovci, a katkad i pojedini skojevci. Poznat je, recimo, drastičan metod čupanja brkova seljacima, čega je bilo i kod nas u Vojvodini.

Narodna omladina Jugoslavije je tada bila okosnica u okupljanju mladih na programima obnove i izgradnje zemlje. Dobila je novi kvalitet i energiju i postala nezaobilazni subjekat u frontu organizovanih socijalističkih snaga. Naročito je Omladinski pokret ušao u istoriju – organizovanjem omladinskih radnih akcija. Omladinske radne brigade obnavljale su sela i gradove, gradile pruge, puteve, čitave gradove, na primer Novi Beograd, no, tome ćemo se vratiti kasnije.

U mudrom vođenju države, stvorene odlukama AVNOJ-a, donetim na prvom zasedanju Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, najvažnije je bilo zalečiti teške traume i rane zadobijene u ratu. Iako je najteže bilo uspostaviti poverenje među do juče zavađenim nacijama, Partija je svojom maksimumom bratstva i jedinstva i jednakošću svih nacija i naroda